

Αλληλεγγύη στην αντιμετώπιση της προσφυγικής κρίσης στη Θεσσαλονίκη

Ομιλία του Ηλία Αναγνωστόπουλου, Υπεύθυνου Έργου του Κέντρου Ημέρας Προσφύγων 'Αλκυόνη' στην εκδήλωση «Αλληλεγγύη στη περίοδο της κρίσης στη Θεσσαλονίκη», που οργανώθηκε από το Ίδρυμα Χάινριχ Μπελ Ελλάδα στις 25. Αυγούστου 2018 στο Μουσείο Ευρωπαϊκών Πολιτισμών του Βερολίνου στο πλαίσιο του πολιτιστικού μήνα αφιερωμένου στη Θεσσαλονίκη (9.8.-9.9. 2018).

Αγαπητές κυρίες και κύριοι καλησπέρα σας.

Σας ευχαριστώ που βρίσκεστε σήμερα εδώ αφιερώνοντας μέρος του πολύτιμου χρόνου. Θα ήθελα ιδιαίτερα να ευχαριστήσω τους διοργανωτές για την ευγενική τους πρόσκληση καθώς και το γραφείο της Θεσσαλονίκης του Ιδρύματος Χάινριχ Μπελ για την συμβολή του στην παρουσία μου κοντά σας.

Ονομάζομαι Ηλίας Αναγνωστόπουλος και είμαι ο Υπεύθυνος Έργου του Κέντρου Ημέρας Προσφύγων 'Αλκυόνη' στη Θεσσαλονίκη. Η 'Αλκυόνη' ιδρύθηκε τον Ιούλιο του 2016 από την Οικολογική Κίνηση Νομού Θεσσαλονίκης, με την στήριξη της Diakonie Katastrophenhilfe, με σκοπό να προσφέρει υπηρεσίες σίτισης, παροχής ρουχισμού και ειδών πρώτης ανάγκης, ατομικής υγιεινής καθώς και ψυχοκοινωνικής στήριξης σε πρόσφυγες στον οικιστικό ιστό της πόλης.

Στα τέλη Μαρτίου 2016, με το κλείσιμο της διόδου των δυτικών Βαλκανίων προς την κεντρική και βόρεια Ευρώπη, περίπου 30.000 πρόσφυγες εγκλωβίστηκαν στην Κεντρική Μακεδονία έξω από το χωριό της Ειδομένης, με μεγάλο ποσοστό αυτών να είναι γυναίκες και παιδιά. Οι Ελληνικές αρχές εκκένωσαν την Ειδομένη μεταφέροντας τους πρόσφυγες σε Κέντρα Φιλοξενίας, τα οποία στήθηκαν πρόχειρα με υποτυπώδεις υποδομές. Αρκετά από τα κέντρα αυτά, βρίσκονταν σε κοντινή απόσταση από τη Θεσσαλονίκη, η οποία είναι η μεγαλύτερη πόλη στη βόρεια Ελλάδα.

Πολλοί πρόσφυγες, για να αποφύγουν το συνωστισμό και τις άσχημες συνθήκες διαβίωσης που επικρατούσαν στα κέντρα φιλοξενίας, άρχισαν να συρρέουν στη Θεσσαλονίκη ευελπιστώντας να βρουν καλλίτερες συνθήκες διαβίωσης.

Ο Δήμος της Θεσσαλονίκης, καθώς και μερικές μη κυβερνητικές οργανώσεις που δραστηριοποιούνται στην πόλη, εντάχθηκαν στο πρόγραμμα στέγασης προσφύγων σε συνεργασία με την Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες. Το πρόγραμμα αυτό, ονομαζόμενο 'Εστία', χρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Έτσι δημιουργήθηκαν θέσεις στέγασης σε διαμερίσματα στην πόλη καθώς και σε ξενοδοχεία. Πέραν από το πρόγραμμα 'Εστία' διάφορες εθελοντικές οργανώσεις από τη Θεσσαλονίκη, με πρωτοστάτες την Οικολογική Κίνηση Νομού Θεσσαλονίκης και τη Ναόμι, καθώς και εθελοντές από τη Θεσσαλονίκη και το εξωτερικό, μίσθωσαν διαμερίσματα στα οποία φιλοξενούσαν πρόσφυγες.

Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των προσφύγων κατά την περίοδο αυτή ήταν υποψήφιοι για μετεγκατάσταση και οικογενειακή επανένωση σε άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, με τους περισσότερους από αυτούς να καταλήξουν στη Γερμανία.

Οι θέσεις φιλοξενίας που δημιουργήθηκαν από τον Δήμο Θεσσαλονίκης και διάφορες μη κυβερνητικές οργανώσεις, δεν ήταν αρκετές να ικανοποιήσουν την ζήτηση που υπήρχε σε διαμερίσματα από οικογένειες, σε πολλές περιπτώσεις μονογονεϊκές οικογένειες καθώς και ευάλωτα άτομα. Έτσι από το φθινόπωρο του 2016 άρχισε να διαφαίνεται μία διαρκώς αυξανόμενη προσφορά απλών πολιτών να στεγάσουν πρόσφυγες. Αυτό πήρε τη μορφή είτε παραχώρησης άδειων διαμερισμάτων σε πρόσφυγες, που στις περισσότερες περιπτώσεις συμπεριελάμβανε και το κόστος ηλεκτρικού ρεύματος και ύδρευσης, είτε φιλοξενία προσφύγων από πολίτες στα ίδια τους τα σπίτια. Επίσης οι πολίτες αυτοί βοηθούσαν τους

πρόσφυγες και με τα έξοδα σίτισης και ειδών πρώτης ανάγκης.

Αν και από το καλοκαίρι του 2016 είχε αρχίσει να δρομολογείτε το θέμα της στέγασης στον οικιστικό ιστό της πόλης, πέραν των κέντρων φιλοξενίας, διαφάνηκε ένα κενό σε θέματα προμήθειας τροφίμων, ρουχισμού και ειδών πρώτης ανάγκης. Το κενό αυτό άρχισε να μειώνεται από τον Δεκέμβριο του 2016, οπότε οι πρόσφυγες που είχαν ενταχθεί στο πρόγραμμα στέγασης της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες άρχισαν να λαμβάνουν χρηματική βοήθεια. Αυτό όμως άφηνε εκτός τους πρόσφυγες οι οποίοι δεν είχαν ακόμη ενταχθεί στο πρόγραμμα στέγασης.

Κοινωνικοί συνεταιρισμοί, πολίτες καθώς και κοινωνικές και εθελοντικές οργανώσεις, έσπευσαν να ελαχιστοποιήσουν το κενό αυτό, συγκεντρώνοντας τρόφιμα, μοιράζοντας κουπόνια από super markets και συνεταιριστικά καταστήματα τροφίμων και παραχωρώντας χώρους όπου πρόσφυγες μπορούσαν να μαγειρέψουν, όπως στον κοινωνικό χώρο της Οικολογικής Κίνησης, το 'Οικόπολις'.

Πολίτες δώριζαν ρουχισμό, υποδήματα, κουβέρτες, καροτσάκια για μωρά, πάνες, βρεφικό γάλα, προϊόντα προσωπικής υγιεινής, φάρμακα και άλλα είδη, τα οποία συγκεντρώνονταν σε μη κυβερνητικές οργανώσεις και Κέντρα Ημέρας που είχαν δημιουργηθεί καθώς και κοινωνικά φαρμακεία για να διανεμηθούν σε πρόσφυγες ανάλογα με τις ανάγκες τους. Αυτή η κινητοποίηση ήταν επιπρόσθετη από τα είδη ρουχισμού και πρώτης ανάγκης που έστελναν οργανώσεις από την Ευρώπη.

Επίσης υπήρξε κινητοποίηση επαγγελματιών στην υποστήριξη των προσφύγων. Γιατροί εξέταζαν αφιλοκεδώς πρόσφυγες, δάσκαλοι και καθηγητές έκαναν μαθήματα ελληνικών, άτομα γερμανικής ή αγγλικής καταγωγής έκαναν μαθήματα γερμανικών και αγγλικών, παιδαγωγοί δημιουργούσαν δράσεις για παιδιά, ψυχολόγοι προσέφεραν τις υπηρεσίες τους για δράσεις ενηλίκων και απλοί πολίτες εθελοντικά συμμετείχαν σε δράσεις και διοργανώσεις με σκοπό να φέρουν τους πρόσφυγες πιο κοντά με τον ντόπιο πληθυσμό και οι πρόσφυγες να αισθάνονται πιο άνετα και καλοδεχούμενοι στην πόλη. Αρκετοί πρόσφυγες γνωρίστηκαν με μέλη της τοπικής κοινωνίας, τους γίνανε προσκλήσεις για γεύματα στα σπίτια των 'ντόπιων', ξεναγήθηκαν σε διάφορα μέρη της πόλης και έτσι άρχισαν να νιώθουν πιο άνετα στην καθημερινότητά τους.

Ας μην ξεχνάμε ότι το πρόγραμμα στέγασης και οικονομικής βοήθειας είχε ως προτεραιότητα οικογένειες και ευάλωτα άτομα, με αποτέλεσμα πολλοί νέοι άνδρες και αρκετές γυναίκες, άσχετα αν ήταν ενταγμένοι στο πρόγραμμα μετεγκατάστασης ή οικογενειακής επανένωσης να παραμένουν άστεγοι. Για αυτούς τους πρόσφυγες η κινητοποίηση των πολιτών ήταν πολύτιμη, υλικά αλλά και ψυχολογικά.

Μία άλλη πηγή εθελοντικής βοήθειας προς τους πρόσφυγες είναι οι αναγνωρισμένοι πρόσφυγες που είχαν εγκατασταθεί στην Θεσσαλονίκη, οι οποίοι «πήραν από το χέρι» τους νέους πρόσφυγες και τους βοήθησαν στο να εγκλιματιστούν στην καθημερινή ζωή στη Θεσσαλονίκη.

Η κινητοποίηση αυτή και η βοήθεια που προσέφερε η κοινωνία των πολιτών στη Θεσσαλονίκη, δεν μπόρεσε να επισκιάσει τελείως κάποια ακραία φαινόμενα. Για παράδειγμα όταν με απόφαση του υπουργείου Παιδείας τα παιδιά των προσφύγων έπρεπε να γραφτούν και να παρακολουθήσουν σχολείο, υπήρξαν περιπτώσεις, όσο μεμονωμένες και αν ήταν, όπου έλληνες γονείς εκφράστηκαν μαζίκα κατά της συμμετοχής παιδιών προσφύγων στα δημόσια σχολεία.

Σήμερα οι προσφυγικές ροές, σε σύγκριση με αυτές του 2015 και 2016, είναι στο σύνολό τους μειωμένες. Συγκριτικά έχουν αυξηθεί οι ροές από τα χερσαία σύνορα με την Τουρκία, λόγω της άθλιας κατάστασης που επικρατεί στα ανατολικά νησιά του Αιγαίου καθώς και των όρων της συμφωνίας του Μαρτίου 2016 της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την Τουρκία. Εκτός από ένα διάστημα, μεταξύ του Σεπτεμβρίου 2017 και τις αρχές του καλοκαιριού του 2018, όπου πολλές οικογένειες κουρδικής καταγωγής έφτασαν στην Ελλάδα

από το Ιράκ και τη Συρία, οι πλειονότητα των προσφύγων τείνει να είναι άνδρες από το Αφγανιστάν, το Ιράν, το Πακιστάν, καθώς και χώρες της βορείου και υπο-Σαχάριας Αφρικής.

Στον οικιστικό ιστό της Θεσσαλονίκης το πρόγραμμα 'Εστία' φιλοξενεί σήμερα σε διαμερίσματα περίπου 3.000 άτομα, ενώ υπολογίζεται ότι υπάρχουν περίπου 800 με 1.000 άστεγα άτομα.

Στα κέντρα φιλοξενίας γύρω από τη Θεσσαλονίκη υπολογίζεται ότι φιλοξενούνται επίσημα περίπου 5.000 άτομα και ανεπίσημα περίπου 2.000 άτομα. Τα άτομα που φιλοξενούνται επίσημα μένουν σε προκατασκευασμένα μικρά σπίτια (κοντέινερ), είναι εγγεγραμμένα στην υπηρεσία ασύλου και έχουν ενταχθεί στο πρόγραμμα οικονομικής βοήθειας. Τα άτομα που βρίσκονται ανεπίσημα στα κέντρα φιλοξενίας, δεν είναι εγγεγραμμένα λόγω χωρητικότητας των κέντρων φιλοξενίας, μένουν σε σκηνές ή στην ύπαιθρο σε κοινόχρηστους χώρους των κέντρων και στην περίμετρό τους, και δεν είναι ενταγμένα στο πρόγραμμα οικονομικής βοήθειας.

Όπως είδαμε και με την περίπτωση της Ειδομένης, η χρονική παράταση κάθε κρίσης τείνει να επιφέρει κόπωση. Μη έχοντας πλέον τα φώτα της δημοσιότητας στις μεγάλες ομάδες ευάλωτων προσφύγων, αν και ευάλωτοι πρόσφυγες συνεχίζουν να έρχονται, ο τοπικός πληθυσμός έχει αρχίσει να δείχνει σημάδια κορεσμού. Αν και υπάρχει ακόμη εθελοντισμός από την τοπική κοινωνία προς τους πρόσφυγες, η ανταπόκριση δεν είναι πλέον όπως στο παρελθόν, λόγω της εντύπωσης ότι δεν υφίσταται πλέον κρίση καθώς και της προσωπικής κούρασης των εθελοντών αυτών. Επίσης όπως και στην υπόλοιπη Ευρώπη, ίσως όχι στον ίδιο βαθμό, υπάρχουν και οι φωνές που λένε 'αρκετά ποιά', όσο απόμακρες και αν είναι.

Σε κάθε περίπτωση, η ιστορία της ανθρωπότητας (για όσους πραγματικά την διαβάζουν) μας διδάσκει ότι η μετακίνηση πληθυσμών είναι ένα διαχρονικό φαινόμενο, το οποίο αμφιβάλλω ότι θα παύσει. Ο τρόπος αντιμετώπισης δεν θα πρέπει να είναι ένα αδιαπέραστο τοίχος, αλλά μία αντιμετώπιση που θα διέπεται από ανθρωπισμό και θα διασφαλίζει τα ανθρώπινα δικαιώματα προς όλους. Σαφώς και η κάθε χώρα έχει το δικαίωμα να συντάξει τη δική της πολιτική, αυτή όμως θα πρέπει να είναι σύμφωνη με τις αναγνωρισμένες διεθνής συνθήκες.

Μια ιδιαιτερότητα της Θεσσαλονίκης είναι ότι από την ίδρυσή της το 316 π.Χ. από τον Κάσσανδρο είναι μια πολυπολιτισμική πόλη και κέντρο εμπορίου. (Ο Κάσσανδρος ήταν στρατηγός του Μεγάλου Αλεξάνδρου που παντρεύτηκε την Θεσσαλονίκη, ετεροθαλή αδελφή του Μεγάλου Αλέξανδρου, εξ ου και το όνομα της πόλης). Η πολυπολιτισμικότητα αυτή σε μεγάλο βαθμό οφείλεται και στην εισροή προσφύγων, όπως το 1432 με την εκδίωξη των Εβραίων κυρίως από την Ιβηρική χερσόνησο αλλά και την βόρεια Ευρώπη και την εγκατάστασή τους στη Θεσσαλονίκη, καθώς και στις αρχές του προηγούμενου αιώνα με την εισροή προσφύγων από την Μικρά Ασία, τον Πόντο και την Ανατολική Θράκη.

Ελπίζω να μην σας κούρασα και σας ευχαριστώ για την υπομονή σας. Είμαι στη διάθεσή σας για τις όποιες ερωτήσεις ή/και διευκρινίσεις πιθανόν έχετε.

Σας ευχαριστώ.